

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

Néprajzi Kutatóintézete

1014 Budapest, Országház u. 30.
1250 Budapest, Pf. 29.

Telefon: 06(1)375-3939

2009 évi Szöveges Beszámoló

I. Szakmai beszámoló az intézet 2009 évi tudományos tevékenységéről

Az intézet a 2009-es évben is alaptevékenységének megfelelően, eredményesen látta el feladatát.

a./ Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

1. A kutatóhely legfontosabb, kiemelkedő eredménye a néprajztudomány alapvető kézikönyve: a nyolckötetes Magyar Néprajz sorozat záró: *Táj, nép, történelem. A magyar népi műveltség korszakai* című I.2. kötetének megjelentetése volt.

A kötet főszerkesztője az intézet akadémikus kutatóprofesszora, szerkesztője és a kötet 4 szerzője az intézet kutatója. A Nemzeti Kulturális Alap pályázatán 900e Ft-ot nyert az intézet a kötet megjelenésének támogatásához. A kötet tárgyilagos és hű képet ad az olvasónak a magyar népi műveltség történeti alakulásáról, korszakairól készült összefoglalás, amelynek célja, hogy a történelem menetével párhuzamosan haladva vázolja fel a köznépi társadalom nemzedékről nemzedékre hagyományozódó, egyszerre gazdagodó és fogyatkozó tárgyi, szellemi javainak koronként is eltérő jellegzetességeit.

2 Társadalomnéprajzi változásvizsgálatok földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben. A Társadalomnéprajzi osztály 9 kutatója különböző, földrajzilag és típusaiban eltérő helyi társadalmakban elemzik az egyén és a helyi közösség élet- és alkalmazkodási stratégiáit, a közösségszerveződés új formáit, lokális és etnikai identitás kérdéseit, a helyi politika és hatalom viszonyát.

- Az intézet több szálon folytat kutatásokat az (uto)paraszi hagyományok, a gazdálkodási, fennmaradási stratégiák témakörében. Ennek keretében a „*Paraszi közösségek átalakulása. Értékrendváltás falun a*

20.század második felében című OTKA pályázaton támogatást kapott az intézet. Témavezető kutatója Paraszti hagyomány és kényszermodernizáció. Közelítések a néprajzi változásvizsgálathoz címmel összegezte a témában elért kutatási eredményeit.

- A társadalmi átalakulás következtében a városnéprajzi, a roma és a generációk helyzetét felmérő kutatásoknak napjainkban felértékelődik a jelentősége. A Társadalomnéprajzi osztály egyik munkatársa az erdélyi Gábor Romák presztizstárgy-gazdaságával kapcsolatos korábbi állomásozó antropológiai terepmunkájának tapasztalatait összegzi, értelmezi, kutatási eredményeit publikálja tanulmányok formájában, mely a *Social Anthropology* egyik számában meg is jelent.

- Az intézet jelenkutatásának része a társadalmi érintkezési formáinak Az igényvilág alakulásának, a mindennapok szokásvilágának, életmódnak, az identitástudat hétköznapi megnyilvánulásának vizsgálata. Ennek kapcsán látott napvilágot az NKA támogatásával, az intézet Documentatio Ethnographica sorozatának legújabb kötete, a *Tiszta sorok. Tanulmányok a tisztaságról és a tisztálkodásról címmel.*

- A kutatóhely kiemelt kutatási területként kezeli a 20. század második felében a szocializmus gazdasági-társadalmi viszonyai között, majd a rendszerváltozás és az európai uniós csatlakozás nyomán lezajló folyamatok bemutatását, hatásuk értelmező elemzését. Ezért is döntött úgy az intézet, hogy e kutatási feladat érdekében két fiatal kutatói ösztöndíjast vesz fel. Egyikük kutatásának középpontjában a paraszti társadalom 1945 utáni életformaváltásának mikrotörténeti elemzése áll. Másikuk intenzív terepmunkája a gyimesiek ökológiai tudásának, növényzetismeretének, a hagyományos helyi tájhasználat feltárását szolgálja, illetve az EU-csatlakozás nyomán jelentkező újfajta szabályozások, követelmények hatását követi nyomon a hagyományos tájhasználat átalakulásában, a gyimesi tejtermelő gazdálkodás, a kaszáló- és a lelegezőkezelés változásában.

3. További Kutatások

- Az intézet igazgatója a Történeti-néprajzi osztály vezetőjével együtt több, mint egy évtizede kutatja az erdélyi Kalotaszeg és tágabb vidéke társadalmát, és választott terepükön a regionális struktúra és identitás szerveződésének történeti és jelenkor vizsgálatát.

- Modernizációs törekvések és ezekre adott lokális kulturális válaszok etnológiai vizsgálata Szibériában, Mongóliában és Délkelet-Ázsiában.

A téma kapcsán a modernizációs törekvések hatásait Szibériában, Mongóliában és délkelet-Ázsiában két éve a CNRS Groupe Sociétés, Religions, Laïcités kutatóhellyel együttműködve vizsgálják az intézet etnológusai.

- Az Etnológiai Osztály vezetője Magyarországon (varsányi) és Kelet-Afrikában (kenyai) végzett terepmunkában gyűjtött alapanyagra építve azt vizsgálja, hogy a félperifériára és a perifériára került térségekben hogyan alakul az élelmiszertermelők társadalmi helyzete jelenkorunkban.
- Az intézet kutatója a témavezetője annak a Magyar-Mongol Nyelvjárás és Népi Műveltség Kutató Expedíciónak, melynek célja a rendszeres terepmunkával feltárni, dokumentálni az Észak- és Nyugat-mongóliában élő népcsoportok nyelvjárásait, hagyományos műveltségük élő elemeit.

b./ Rendezvényeken , konferenciákon való részvétel

- *Interdiszciplináris Benedek Elek-konferencia*
Benedek Elek születésének 150., halálának 80., valamint legjelesebb magyarországi kutatója, az intézet egykori munkatársa, Kovács Ágnes születésének 90. évfordulója alkalmából került megrendezésre a Petőfi Irodalmi Múzeummal együttműködve.
- Az intézet kutatói 2 nemzetközi konferenciát szerveztek, melyen az intézet több kutatója is előadást tartott.
- Négy vezető Kutató vett részt a 10. Finn Magyar Néprajzi Szimpóziumon.
- Az MTA I. osztálya szervezésében megrendezésre került a Tudomány napja alkalmából a *Regionális néprajzi kutatások a Kárpát-medencében* címmel konferencia
- SIEFI Etnokartográfiai Munkacsoport 2009-ben megtartott 16. nemzetközi tanácskozása
- A Budapesti Történeti Múzeumban 2009 októberében megnyílt „Kálvin hagyománya-Református kulturális örökség a Duna mentén” című kiállítás két kurátora is az intézet kutatója, szerepet vállalt a kiállítás előkészítő kutatásokban.

- Etnológiai Műhely előadássorozat, melynek keretében a kutatók beszámolnak, az addig elvégzett munkáról, eredményeikről.

c./ Publikációk

- Magyar Néprajz sorozat I.2 kötete
- A Folklór a magyar művelődéstörténetben című tudományos konferencia-sorozat előadásaiból szerkesztett tanulmánykötet
- Szólások és közmondások
- Istvánovits Márton hagyatékából előkerült anyagból Nartok. Kaukázusi hősi mondák című válogatás
- Csinódi Népköltészet. Az Úz völgyi csángók folklórhagyománya
- Szőlőhegyek történetének forrásai című kiadvány sorozat 5. kötetének kiadásra előkészített kézírata Hegytörvények és szőlőtelepítő levelek Somogy vármegyéből címmel.
- A nép követte a szabást című publikáció, mely a Folyamatok a magyar parasztok öltözködésének alakulásában” témakört öleli fel.
- Tiszta sorok. Tanulmányok a tisztaságról és a tisztálkodásról.
- Szilágysági dekameron. Szilágysámsoni tréfás népi elbeszélések.
- Folklór és Zene
- Paraszti hagyomány és kényszermodernizáció-Közelítések a néprajzi változásvizsgálathoz.
- Élet/Út/írások. Szilágyi Miklós Tiszteletére
- Egy férfi generáció sorsa Tápon a tévesztéstől napjainkig
- Magyar Néprajzi Atlasz virtuális 11. kötete.
- Az MTA Néprajzi Kutatóintézet évkönyve

A felsorolás nem teljes körű, mert az intézet kutatói ezen kívül is számos cikket és tanulmányt készített, melyet a Tudományos Beszámoló részletesen tartalmaz.

d./ Felsőoktatásban való részvétel

13 kutató végez rendszeres felsőoktatási tevékenységet az ország számos felsőoktatási intézményeiben. (ELTE, Pécsi Tudomány Egyetem, Miskolci Egyetem, Corvinus Egyetem, Sárospataki Református Teológia, Apor Vilmos Katolikus Főiskola)

7 kutató oktatott különböző doktori iskolákban. Az intézet munkatársai gyakran vesznek részt külföldi egyetemeken vendégelőadóként. 2009-ben öten vettek részt külföldi egyetemeken oktatási programjaiban. Az intézet egyik főmunkatársa 2006-2009 között mint Visiting György Ránki Hungarian Chair Professor tanított Bloomingtonban.

e./ Fokozatszerzés, személyi változások

2009-ben az intézet igazgatóhelyettese védte meg akadémiai doktori disszertációját, egy másik munkatárs pedig benyújtotta. Két korábbi fiatal kutatói ösztöndíjas szerezte meg a PhD fokozatot.

2009-es évben 3 kutató távozott az intézet kötelékéből, és 3 kutató pedig felvételre került.

II. Gazdálkodás

1./ Szervezeti, személyi változások

Az MTA Néprajzi Kutatóintézete 2009-ben kizárólag az Alapító okiratában meghatározott alaptevékenységet látta el. Nem volt kisegítő, kiegészítő és vállalkozási feladata sem.

2009-ben szervezeti változás az intézet életében nem volt, ugyanakkor több poszton személyi változás történt.

Az intézet igazgatói tisztségét 2009. április 30-ig Hoppál Mihály töltötte be, őt 2009. május 1-én Balogh Balázs váltotta.

2009. évben a gazdasági vezetői munkakörben is történt személyi változás. Szick Károlyné tartós akadályoztatása miatt feladatkörét átmenetileg Nemes Mihályné a Társadalomkutató Központ gazdasági vezetője látta el. Az MTA elnöke 2009. szeptemberében nevezett ki új gazdasági vezetőt, Oroszi Judit személyében.

2./ A gazdálkodási környezet alakulása, pozitív, negatív hatások

Az intézet gazdálkodási környezetét elsősorban a pénzügyi lehetőségek, illetve az ebben bekövetkező változások befolyásolják.

Pozitívan hatott az intézet gazdálkodására, hogy év közbeni módosítással az irányító szervtől 9,734 e Ft-ot kaptunk. Ebből egyensúlyi tartalék 4,521e Ft volt, míg személyi juttatásra 568 e Ft-ot, egyéb működési kiadásokra 342 e Ft-ot fordíthattunk. Az állam által biztosított kereset kiegészítés összege 4,303e Ft volt. Az Akadémia a fiatal kutatók alkalmazását 2,947e Ft-tal támogatta.

Sikeresen pályáztunk több OTKA programban. Ez az intézetnek összesen 8,756e Ft bevételt jelentett. További pályázatokból 5,565e Ft folyt be.

2009-ben negatív hatásként érte az intézetet, hogy a 13. havi járandóságról szóló, tévesen értelmezett adatszolgáltatás következményeként több mint 10 millió forintot vontak el a központi támogatásból. Ez a személyi juttatásokra nyújtandó fedezetet súlyosan érintette.

3./ Kiadási és bevételi előirányzatok alakulása

a./ Kiadások alakulása

Az alábbi táblázat tartalmazza fő jogcímenként a kiadások alakulását 2009-ben.

Megnevezés	Eredeti előirányzat	Módosított előirányzat	Teljesítés
Személyi juttatások	123,461	153,474	118,043
Munkaadókat terhelő járulékok	39,647	41,642	33,693
Dologi kiadások	7,323	47,637	30,320
Támogatás értékű kiadások	0	24	72
Felhalmozási kiadások	2,835	8,347	5,936
Összesen	173,086	251,124	188,064

A személyi juttatások előirányzata év közben az állam által biztosított kereset-kiegészítés, az irányító szerv által adott támogatások, a pályázaton elnyert összegek, illetve a 2008. évi pénzmaradvány személyi juttatásra fordítandó része miatt változott.

A személyi juttatások előirányzatát év közben a saját bevétel terhére indított programokra, illetve a pályázaton elnyert összegek 2010-re áthúzódó része miatt nem sikerült teljes egészében felhasználni. A pénzeszköz felhasználására az áthúzódó program-megvalósítás miatt 2010-ben kerül sor.

A munkaadói járulékokon a személyi juttatásoknál felvázolt okok miatt van feladattal terhelt maradvány.

A dologi kiadások egy részén a 2009. évi teljesítésű, de pénzügyileg csak 2010-ben teljesített szállítói tartozások, illetve a pályázatok előirányzatain meglévő maradványok találhatóak, kötelezettségvállalással terhelt.

A felhalmozási kiadások tekintetében pályázatok illetve saját bevétel terhére maradt fel nem használt előirányzat, de e maradvány teljes egészében kötelezettségvállalással terhelt.

A támogatásértékű kiadásokon szereplő teljesítés magyarázata a következő: Ezen a kiemelt jogcímen 24e Ft visszafizetési kötelezettségünk volt, 48e Ft-ot mi adtunk át az MTA Könyvtárának. Először dologi kiadásként került lekönyvelésre, aztán az egyeztetés során megállapítást nyert, hogy nem dologi kiadásként kezelendő az összeg. Sajnos az előirányzat módosítására már nem volt lehetőség év végén.

b./ Bevételek alakulása

Megnevezés	Eredeti előirányzat	Módosított előirányzat	Teljesítés
Intézményi működési bevételek	1,503	1,503	443
Irányító szervtől kapott támogatás	163,083	184,515	184,515
Támogatásértékű bevételek	8,000	14,173	6,173
Egyéb pénzeszköz átvétel bevétele	500	1,000	500
Összesen	173,086	201,191	191,631

A bevételek értékelésekor megállapítható, hogy a 2009. évi tervezés túlságosan optimistára sikerült a valósághoz képest.

A 2010. év tervezésekor a jelen gazdasági helyzet hatásaival is számoltunk és ehhez mérten készítettük el a bevételek megtervezését is.

A bevételi lemaradás a személyi juttatások kiadását 4,560e Ft-tal, a dologi kiadásokat 5,000e Ft-tal érintette.

4./ Vagyoni helyzet alakulása

Az intézet a 2009-ben a géppark állományát 5,203e Ft-tal, a vagyonértékű jogok állományát 733e Ft-tal növelte. Az eszközök jó része a kutatómunkát segíti, és csak kis hányadban a fenntartáshoz kapcsolódó eszközbeszerzés.

A mérlegben kimutatott befektetett eszközök állománya 13,067e Ft, szemben a megelőző időszak 11,404e Ft állományával.

A mérlegben kimutatott készletek között az intézet kiadványait tartjuk számon.

Vevő követelés az ezekből a kiadványokból való értékesítés kapcsán van, a mérlegben 15e Ft értékben.

Kötelezettségek között 887e Ft értékű szállítói állomány került kimutatásra. A szállítói állomány 2009. évi teljesítésű és december végi fizetési határidejű számlákból áll, melyet pénzügyileg az ünnepi leállás miatt 2010. január elején teljesítettünk.

Az év végi értékelés kapcsán nem éltünk sem az eszközök, sem a források tekintetében az értékvesztés lehetőségével.

Amint a II. 1. részben is említettük, az intézet 2009-ben az Alapító okirata szerinti alaptevékenységét látta el, nem volt kiegészítő, kisegítő és vállalkozási tevékenysége sem.

5./ Létszám és átlagkereset alakulása

Az intézet elfogadott költségvetéshez rendelt létszáma 45 fő volt a 2009-es esztendőben. 43 álláshely van betöltve, 2 álláshely átmenetileg betöltetlen. 6 fő távozott az intézet kötelékéből és 5 fő pedig alkalmazásba került.

Az átlagkereset alakulását a 2008-hoz képest befolyásolta, hogy egyes kutatói állományban lévő munkatársak fokozatot szereztek, illetve a besorolás szerinti illetmények a bértáblának megfelelően korrigálásra kerültek. De ez is mindösszesen 3,9 %-os emelést jelentett a megelőző évhez képest.

Budapest, 2010. február 24.

Oroszi Judit
gazdasági vezető